

תוכן העניינים

מבוא	3
מיעוטים ופשיעה במדינות דמוקרטיות : סקירת ספרות	3
המיעוט הערבי בישראל	7
המשטרה והמיעוט הערבי בישראל.....	11
אלימות ואמצעי לחימה בלתי חוקיים בחברה הערבית	15
מסקנות	18
ביבליוגרפיה.....	20

מבוא

החברה הישראלית מורכבת מקבוצות חברתיות מגוונות ומתאפיינת במתחים פנימיים רבים, ואף זכתה לכינוי "חברה בעומס יתר" (ליסק והורוביץ, 1990). בחברה הישראלית קיימים שסעים עמוקים המפגלים אותה בחמישה תחומים עיקריים: שסע פוליטי, שסע מעמדי, שסע עדתי, שסע דתי ושסע לאומי (Smooha, 1993), כאשר השסע הלאומי תופס, לדעתי, את המרחב הגדול ביותר ומשפיע על חיי היומיום בחברה הישראלית. לעיתים, גורמים שסעים אלה ליחסים מתוחים בין קבוצות שונות לבין כוחות הביטחון. כך לדוגמה, בקיץ 2019 גל המחאה של יוצאי אתיופיה שטף את המדינה. המפגינים האשימו את המשטרה בשיטור יתר, השפלה, קיפוח ויחס מפלה כלפי בני קהילת ביתא ישראל. בעבר היו עימותים קשים בין המשטרה לבין החרדים על רקע מחלוקת בענייני דת ומדינה, ועימותים בין הצבא (בשטחים) והמשטרה (בישראל) לבין המתנחלים על רקע המחלוקת לגבי ההסדר המדיני עם הפלסטינים. ואולם, המתח הקשה יותר הוא המתח בין המשטרה לבין החברה הערבית.

אחת הבעיות הקשות ביותר הקיימות בחברה הערבית היא רמת אלימות גבוהה תוך שימוש באמצעי לחימה בלתי חוקיים. המשטרה פועלת כדי לעקור את התופעה, אך ללא הצלחה רבה ורשימת הקורבנות של פשיעה בחברה הערבית נהיית ארוכה מיום ליום. עבודה זו בוחנת את התמודדות המשטרה עם תופעת זמינות רבה של אמצעי לחימה בחברה הערבית. נקודת המוצא הכרונולוגית היא שנת 2000. בשנה זו התרחשו עימותים אלימים בין הערבים בישראל למשטרה. עימותים אלה בולטים יותר מכל עימותים אחרים, הן בנסיבותיהן והן בחומרת תוצאותיהן. שניים עשר אזרחים ערבים (וכן פלסטיני תושב השטחים ששהה בישראל) נהרגו במהומות, כולם מאש כוחות המשטרה. באירועים נהרג גם אזרח יהודי ליד היישוב גייסר אלזרקא מהשלכת אבן לעבר רכבו במהלך נסיעתו בכביש החוף. אירועים אלה נתפסו כחריגים בחברה הישראלית שידעה אירועים של אלימות פוליטית. אולם יותר מהכול, אירועי אוקטובר 2000 חשפו את היחסים המתוחים בין המשטרה לערבים בישראל. בעקבות ההתנגשויות, החליטה הממשלה להקים ועדת החקירה הממלכתית ("ועדת אור"). הוועדה המליצה לשפר את הקשר של המשטרה עם החברה הערבית ולחזק את אכיפת החוק בה. אך האם הדברים השתנו?

מיעוטים ופשיעה במדינות דמוקרטיות: סקירת ספרות

הספרות התיאורטית מציגה את הדמוקרטיה כמשטר מיטבי, הבנוי מחברה המושתתת על קונצנזוס של ערכים משותפים, ושותפות מלאה בין הקבוצות המרכיבות אותה (וולצר, 2003). המשטר זוכה לגיטימציה גבוהה מאזרחיו מכיוון שערכי החברה תואמים את הערכים של הדמוקרטיה. ערכים אלה, כמו הקנאות לצדק, לשוויון ולסובלנות, מיטיבים עם כל הקבוצות בחברה והם מהווים קרקע בריאה לשיתוף פעולה גם עם קבוצות המיעוטים. בנוסף, המשטר הדמוקרטי מבוסס על מנגנונים ומודלים שמטרתם לשלב את המיעוטים באופן מלא ולהגן על זכויותיהם, ללא העדפה של קבוצה מסוימת. שיתוף הפעולה הם תנאי בסיסי לדמוקרטיה מכיוון שקיטוב קיצוני מסכן את ערך הסובלנות וההומוגניות החברתית, הנחוצים כל כך ואינו מתאים לדמוקרטיה. שכן, משטר דמוקרטי מבוסס על הומוגניות חברתית אמיתית, רואה במיעוט חלק ממנו ואינו תופס אותו כסוג של איום על הדמוקרטיה או החברה (שם). להבדיל מהתיאוריה, המציאות

היא די שונה, והדמוקרטיה נוטת להפלות קבוצות בחברה על מנת לגשר על פערים שהמדינה רואה בהם חשיבות. במקרים אלה עשויה המדינה להפלות את הרוב כדי לשמר את המיעוט, כמו, למשל, החוקים לשימור השפה הצרפתית בקוויבק, קנדה, או באופן שכיח יותר, להפלות את קבוצות המיעוט לטובת האינטרסים של קבוצת הרוב (גאנס, 1999). בנוסף, המחקר מראה שהמיעוטים מתקשים לתפוס את מקומם בחברה כאזרחים שווי זכויות ומודרים בה באופן תדיר. תופעה זו שכיחה בעיקר בחברות דמוקרטיות המושתתות על מורשת תרבותית היסטורית, או על חברה בעלת זהות משותפת, שמתקשה להכיל בתוכה מיעוט ממוצא שונה, גם אם החברה נחשבת לפתוחה וסובלנית (Hochschild & Lang, 2011).

אפליית המיעוט שכיחה עוד יותר בדמוקרטיה אתניות. דמוקרטיה אלה מזוהות עם קבוצת הרוב ומבוססות על שימורה ועל העדפתה על פני קבוצות אחרות במדינה (סמוחה, 2012). ראוי להדגיש כבר בשלב זה שהעדפתה של קבוצה מסוימת היא בהכרח אפליה לרעה של קבוצה אחרת, שכן עקרון השוויון פירושו מתן יחס שווה לשווים. העדפת קבוצה מסוימת במשאבים, בסמלים וכדומה אינה בבחינת יחס שווה ולפיכך היא בגדר אפליה. הדמוקרטיה האתניות נתפסות כפחות איכותיות בהשוואה לדמוקרטיה הליברליות והרב-תרבותיות, בשל היחס הלא-שוויוני אל קבוצת המיעוט מול קבוצת הרוב (Smootha, 1990; 1998). הסיכוי שדמוקרטיה אתניות תדרנה את המיעוט בדרך זו או אחרת הוא גבוהה מאוד (Smootha & Hanf, 1999). ראוי להדגיש, שהדמוקרטיה האתנית, על אף מגרעותיה, עדיין עשויה לתפקד כמסטר יציב (Smootha, 2002).

מדינה דמוקרטית יציבה היא מדינה בעלת זהות משותפת שהחברה בה סובלנית לזולת. חברה שכזו מבוססת על סולידריות ועל אמון הדדי ומתפתחת לכדי חברה אזרחית בריאה (McGarry & O'Leary, 2006). קבוצת מיעוט מנוכרת עלולה לערער את הסדר החברתי ואת יציבות המדינה, על ידי יצירת שסעים ופגיעה במרקם החברתי. תופעות אלה מתקיימות בגלל התנגשות של אינטרסים מהותיים, כלומר קבוצת המיעוט פועלת לשמר אינטרסים אישיים שהקבוצה רואה בהם הכרחיים ולדרוש זכויות חברתיות ופוליטיות ואילו המדינה ממאנת להעניק לה את מבוקשה בשל אינטרסים מנוגדים. מקרים כאלה נתפסים בעיני המיעוט כאפליה חברתית הפוגעת בזכויותיהם, וגורמת לו לאכזבה ולחוסר אמון בשלטון, המחלוקות מובילות לחיץ ולפיצול בין הצדדים ומכאן לשסע חברתי (Horowitz, 1985). השסע וההדרה מעצימים את המחלוקת והופכים את המיעוט קבוצה מתוסכלת שתופסת את השלטון כבלתי צודק ובלתי לגיטימי, שכן הערכים של המיעוט אינם עוד זהים לערכי החברה והמסטר. במצבים כאלה עלול המיעוט להיאבק על זכויותיו, לפרוק את זעמו על השלטון בדרכים אלימות, מתוך הנחה שהמאבק יוביל לשינוי המצב. הסלמה נוספת והתנגדויות קשות יותר